

Отже, завершуючи розгляд окремих творів у жанрі баянної мініатюри, створених вітчизняними композиторами в період 1950–1970-х років, відзначимо, що цей жанровий напрям музики для баяна, як, утім, і все музичне мистецтво країни, цілком знаходився під ідейно-мистецьким впливом епохи соцреалізму в культурі, який полягає в “...запрограмованій впізнавальності, передбачуваності мистецького ходу та зводиться приблизно до такого стандарту – боротьба, картини природи, жанрова сцена, народне свято...” [2, с.117]. Такий “творчий шаблон” тривалий час визначав художні межі не тільки образно-емоційної сфери музичних творів, а й підходи їх мовностильової організації та добір виражальних засобів.

1. Бычков В. Баянно-акордеонная музыка России и Европы. Кн. 1 / В. Бычков. – Челябинск, 1997. – 216 с.
2. Козаренко О. Музична мова Б. Лятошинського в умовах стратифікації національного музично-семіотичного процесу / О. Козаренко // Українське музикознавство. Науковий вісник НМАУ ім. П. Чайковського. – К., 2000. – Вип. 46. – С. 116–121.
3. Семешко А. Про автора / А. Семешко // В. Дикусаров. Твори для баяна. – К. : Муз. Україна, 1991. – С. 3.
4. Сташевський А. Нариси з історії української музики для баяна / А. Сташевський. – Луганськ : Поліграфресурс, 2006. – 152 с.

В статье проводится краткий анализ наиболее показательных произведений баянного репертуара, созданных отечественными композиторами в период 1950–1970-х годов в разных жанровых разновидностях инструментальной миниатюры. Прослеживаются их языково-стилевые и композиционные особенности.

Ключевые слова: баянный репертуар, жанр миниатюры, украинские композиторы, языково-стилевые особенности.

In the article the short analysis of the most indicative products bayan's repertoire, created by domestic composers during the period of 1950–1970th years in different genres of a tool miniature is carried out. Their Language-style and composite features are traced.

Key words: bayan's repertoire, a miniature genre, the Ukrainian composers, Language-style features.

УДК 78.083.82:786.2

Ірина Новосядла

УКРАЇНСЬКІ АВТОРСЬКІ ОБРОБКИ КОЛЯДОК І ЩЕДРІВОК У ФОРТЕПІАННОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ РЕПЕРТУАРІ

У статті розглядаються фортепіанні обробки колядок і щедрівок у творчості українських композиторів, обґрунтовується доцільність їх використання в сучасній педагогічній практиці, пропонується виконавсько-методичний аналіз окремих зразків.

Ключові слова: фортепіанні обробки колядок і щедрівок, українські композитори, педагогічний репертуар, виховне значення.

Інтерес сучасної музичної педагогіки до народних джерел – це не ностальгія чи модна ретроспектива, а усвідомлення й шана тих колосальних духовних зусиль сотень попередніх поколінь, які зумовили сьогоdnішній культурний рівень нашого суспільства. Концепція музичного виховання на основі української національної культури полягає в ставленні до фольклору як до невід’ємної частини духовного життя українського народу, у зверненні до народної музичної творчості через призму її життєвих зв’язків із духовним, матеріальним і практичним світом людини. Тож залучення фольклорних музично-поетичних творів розглядається як важливий засіб формування національної свідомості юних громадян України, розвитку їхньої художньо-естетичної культури, вагомий чинник гуманітаризації музично-навчального процесу. Нині, в умовах національного відродження, головним завданням музичної освіти має бути не лише розвиток професійно-виконавських здібностей, але й формування особистості в її національній визначеності, що неможливе без прилучення до культурної спадщини, до збереження її надбань, тому актуальною є проблема поповнення педагогічного репертуару зразками української народної музичної культури.

Яскравим і самобутнім зразком національного фольклору є жанр *колядок і щедрівок*, що тривалий час радянської доби – унаслідок заангажованості, заідеологізованості музичної культури й освіти зокрема – залишався незатребуваним. Вивчення цих зразків старовинного пласта традиційної української музичної культури в різних аспектах у сучасному музикознавстві, використання їх у навчальному процесі стало можливим лише на початку 90-х років ХХ ст.: власне, одним із проявів національного відродження стало зняття заборони на спів церковних різдвяних пісень з автентичними текстами. Значною мірою пропагуванню фортепіанних обробок колядок і щедрівок сприяло їх видання, до якого долучилися сучасні українські музикознавці, педагоги – О.Смоляк, І.Полякова, Т.Воробкевич, М.Шевченко, П.Чоловський. Однак цей жанр досі залишається недостатньо популярним у фортепіанній практиці. Тому завдання пропонованої наукової розвідки – провести комплексний аналіз українських авторських обробок колядок і щедрівок для фортепіано, обґрунтувати доцільність їх використання в музично-навчальному процесі.

Становлення жанру колядки у фортепіанному мистецтві має свою давню європейську традицію. Першими зразками можна вважати прелюдії різдвяного змісту із циклу органних хоральних прелюдій Й.-С.Баха (у фортепіанному перекладі Ф.Бузони). У фортепіанній спадщині Ф.Ліста є “Різдвяний альбом” – збірка обробок різдвяних пісень різних народів від найдавніших часів: старовинний різдвяний псалом, німецькі, італійські, провансальська, угорська та польська колядки. Різдвяна тематика знайшла відображення в “Різдвяних п’єсах” із циклу дитячих мініатюр, тв. 72 Ф.Мендельсона, а також у фортепіанній творчості П.Чайковського.

В українському фортепіанному мистецтві колядка найповніше представлена у творчості композиторів Галичини І третини ХХ ст. – Дениса Січинського, Василя Барвінського, Богдана Вахнянина, Ярослава Ярославенка, а також представників української діаспори – Василя Безкоровайного, Ігоря Соневицького, Марти Кравців-Барабаш, Юрія Олійника. Цей обрядовий жанр привернув увагу митців не лише яскравістю образно-тематичного матеріалу, але й “віддзеркаленням” специфіки української ментальності: особливостей світосприйняття нашого народу, його віри в Бога, щирої любові до природи, до праці. Опрацьовуючи церковні колядки й щедрівки, композитори ставили певні завдання – сприяти їх популяризації, прищепити молодому поколінню любов до народних звичаїв. В українському зарубіжжі, де не заборонялося співати релігійну музику, однак відчутний вплив мало чужомовне оточення, значення українських колядок у виховній роботі справді важко переоцінити.

Матеріалом для аналізу послуговували колядки й щедрівки зі збірок “Христос родився” Д.Січинського, “При ялинці” В.Безкоровайного, “На щедрій вечір” (“Чемним дітям зладив Вуйко Богдан”) Б.Вахнянина, “Український фортепіанний альбом для початківців” Р.Савицького, “Моя Україна” М.Кравців-Барабаш, “Пори року” (із циклу “Зима”) І.Соневицького, “Коляди” Я.Ярославенка, “Колядки і щедрівки” В.Барвінського, “Українські колядки” Ю.Олійника, “Чотири концертні п’єси на українські теми” А.Рудницького.

Збірки Д.Січинського, І.Соневицького, В.Безкоровайного та Я.Ярославенка містять традиційні галицькі різдвяні колядки, а цикл В.Барвінського, крім галицьких і за К.Стеценком, презентує також колядки та щедрівки з Великої України, лемківські, закарпатські, у т. ч. із збірок Ф.Колесси та К.Квітки. Найчисленнішими серед колядок, що увійшли до збірок, є біблійні оповідання, котрі за змістом діляться на: ліричні (“Новая радість”, “Нова радість стала”, “У Віфлеємі”, “На небі зірка”, “Возвеселімся”, “Дивная новина”, “Христос родився”); драматичні (“Не плач, Рахіле”, “Ой видить Бог”); урочисті (“О, Вселенна, веселися!”, “Нині, Адаме”, “Радуйтеся люде враз”, “Радість нам ся явила”); жартівливі (“Бог ся рождає”, “Всі разом співайте”). Окрему тематичну групу колядок складають духовні вірші. Це – величальні, святкові піснеспіви хорального типу, у яких прославляється народження Ісуса Христа: “Бог предвічний”, “Небо і земля”. Серед щедрівок, репрезентованих у збірках В.Барвінського й Б.Вахнянина – церковні (“Діва Марія церкву строїла”, “На Орданській річці”); “віншувальні”, у яких відтворюється український народний звичай щедрувати з побажаннями для господаря (“Добрий вечір тобі”, “Чи дома, дома”, “Був святий вечір”, “Ой сивая та і зозуленька”). Однією з репрезентованих щедрівок, котрі традиційно супроводжують обряд “Маланки”, є “Ой учора ізвечора”. Цікавими є щедрівки, у яких відображені елементи замовляння сил природи (“Павочка ходить”), тема “залицання” парубка до дівчини (“Ой у саду-винограду”).

Кожний із композиторів подає свій варіант фактурного викладу й гармонізації.

Найпростіший фортепіанний переклад демонструють колядки М.Кравців-Барабаш, Р.Савицького та Б.Вахнянина. Так, колядки в обробці М.Кравців-Барабаш і Р.Савицького (мал. 1, 2) вирізняються простотою музичної думки, невеликим тоновим діапазоном – терцевий виклад мелодії із супроводом, характерним для народного співу:

Мал. 1. “Ой сивая зозуленька”

Мал. 2.

Подібний варіант опрацювання першоджерела спостерігається й у колядках Б.Вахнянина (мал. 3): прозорість і простота двоголосного фактурного викладу, досить одноманітна артикуляція (здебільшого це *non legato* в мелодії, яке іноді чергується з мотивами *legato*):

Мал. 3.

Колядки корисні тим, що не лише формують навички гри *legato* та *non legato*, але й розвивають поліфонічний слух.

Функціональністю, конкретною дидактичною спрямованістю вирізняються й обробки колядок І.Соневицького (мал. 4), адресовані наймолодшим піаністам:

Мал. 4. “Возвеселімся”

Навчально-методичний характер альбому “Зима” із циклу “Пори року” І.Соневицького, крім утілення національно-виховної ідеї, визначається формуванням у п’есах піаністичних навичок: використання основних прийомів гри, оволодіння різними штрихами, вироблення координації ігрових рухів. У колядках І.Соневицького представлена широка гама виразових засобів, і, насамперед, це стосується використання тембральних можливостей фортепіано. Важливим є також те, що композитор застосовує не лише підголоскову, але й канонічну імітацію, контрастну та приховану поліфонію. Усе це в сукупності сприяє розвитку гармонічного та поліфонічного слуху, а також формує художньо-образне мислення.

Подібним за дидактичною спрямованістю й різноманітністю піаністичних завдань до збірки І.Соневицького є цикл “Українські колядки” Ю.Олійника – представника нової генерації українського зарубіжжя, активного пропагандиста української музики за кордоном. Цікавим видається чергування контрастних за настроєм і характером п’ес, що досягається за допомогою використання різної артикуляції. Колядки нескладні за будовою, вирізняються прозорою фактурою, простим гармонічним викладом (мал. 5):

Мал. 5. “Дивная новина”

Типовими зразками фортепіанної музики доби галицького бідермеєру є колядки Д.Січинського, В.Безкоровайного та Я.Ярославенка – приклад поєднання особливостей національно-фольклорних джерел і західноєвропейської семантики. Колядки мають строгий метр, рівномірний ритмічний малюнок, яскраво виражену акцентність, властиві для ритму народних танців та віденського класичного стилю. Від класицизму перейнято врівноважену тонально-гармонічну структуру, що полягає в постійності основних елементів – акордів тоніки, які виконують роль стрижня, а також субдомінанти й домінанти. Композитори, прагнучи зберегти мелодику оригіналу, використовують терцеву й секстову втору для її розвитку, підголоскову поліфонію, октавно-акордовий гармонічний супровід. П’еси зберігають особливості структурної бу-

дови народної пісні – двочастинність (заспів-приспів) зі вступом і закінченням: коротенький вступ, побудований на головних тематичних мотивах, налаштовує на відповідний характер у сприйнятті мініатюри. Водночас збірки кожного з авторів мають свої особливості: Я.Ярославенко подекуди “оздоблює” мелодію гамоподібними пасажами, що створює в інструментальній партії ефект віртуозності (мал. 6):

Я.Ярославенко

Andantino poco Allegro

Piano

f

rit.

1 Роз-ве-лі - мось всі ра-зом ни - ні, Хри-стос ро-див - ся в бід-ній ха-ти - ні

Мал. 6. “Розвеселімся”

Пієси В.Безкорвайного й Д.Січинського (мал. 7, 8) вирізняються ширшою палітрою динамічних та артикуляційних вказівок. В обох митців динаміка слугує сильним виражальним засобом, що підкреслює симетричність фраз і визначає кульмінацію.

Во Вифлєсмі

Moderato.

mf

p

Во Вифлє- с- мі ни- ні но-ви- на: В яс- лах спо- ви- тий,
Пре- чиста Ді- ва зро- ди- ла Си- на.

cresc.

f

sfz

по- міжбид- ля- ти спо- чив на сі- ні Бог необ- ня- тий. ня- тий.

Мал. 7.

Allegretto.

p

p

Христе ро- див- ся, Бог во-пло- тив- ся у дво-ло- см - ові,
ве - ли - ві, Встає, ні у - бо - гі, ми - ше - ті мво - гі.

Мал. 8. “Христос родився”

Крім того, у Д.Січинського мелодичний виклад збагачується підголосками (мал. 8), орнаментикою, в акомпанементі, крім октавного дублювання, композитор використовує стрибки, тремоло, арпеджіато.

Важливим доповненням до фортепіанного викладу є подання композиторами словесного тексту, адже знання тексту пісні сприяє яскравішому образно-емоційному та змістовному виконанню інструментального твору.

Інший спосіб опрацювання різдвяних пісень демонструє збірка “Колядки та щедрівки” В.Барвінського: композитор, підкреслюючи яскравість і самобутність мелодики, ускладнює фактуру, поліфонізує її та розширюючи тембральний діапазон, використовує часті зміни метроритму, багату колористичну гармонію. Наприклад, у колядці “У Віфлеємі” (мал. 9) автор, використовуючи весь діапазон інструмента, арпеджованими перегуками акордів у мелодії з квінтами в баса створює ефект церковних дзвонів:

19. У Віфлеємі нині новина
(галицька)

Maestoso
mf quasi cantata

У Віф-ле-є-мі
ни-ні но-ви-на, Пре-чис-та Ді-ва зро-ди-ла Си-на.

Мал. 9.

Захоплення композитором імпресіонізмом простежується у використанні багатих можливостей гармонічної колористики та зображально-просторової фактури. Незважаючи на мініатюрну форму, складність виконання колядок полягає в тому, що саме в них відображаються основні риси стилю композитора: майстерне використання поліфонії, органічне переплетіння мелодичного малюнку з барвистим мереживом вишуканого гармонічного супроводу, ілюстративна зображальність, подекуди примхливість метро-ритму, “оркестровість” фактури, що проявилась у розширенні регістрового діапазону, використанні 4–5-звучних акордів, октавних послідовностей і широкої шкали динамічних градацій. Колядки вимагають гнучкості ігрових рухів, майстерного володіння звуком, педалізацією, відчуттям метроритму.

Зразком майстерного втілення фольклорного матеріалу в концертну форму також є мініатюра “Скерцино” А.Рудницького (мал. 10), яка входить до авторського фортепіанного циклу “Чотири концертні п’єси на українські теми”. У п’єсі на основі відомого “Щедрика” композитор “живописує” оркестровими барвами. Це проявилось в широкому регістровому діапазоні, багатстві тембрової палітри та динамічних нюансів, удалому використанні різноманітного туше, у поліфонізації та багатовимірності фактури:

2. Scherzino

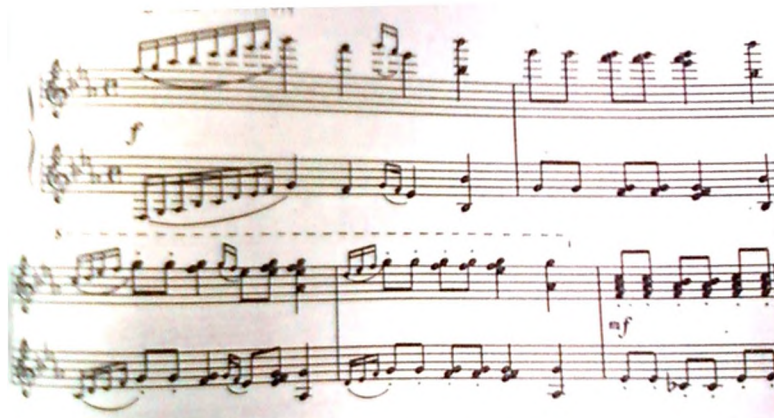
Grazioso
p

Мал. 10.

Через тісний зв’язок колядки з релігійними віруваннями та національними традиціями українські радянські композитори змушені були відмовитися від опрацювання цього фольк-

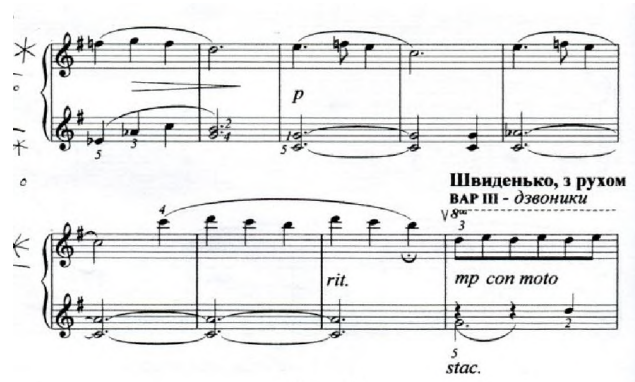
лорного жанру. Окремі його зразки з'являються у творчості М.Любарського, щоправда, мелодії відомих українських колядок постають у “завуальованому” вигляді: зокрема, п'єса на базі колядки “Нова радість стала” отримала авторську назву “Сутінки”, а “Добрий вечір, щедрий вечір” подається як “Пісня”.

Оригінальністю авторської ідеї вирізняється фортепіанний цикл “24 колядки” Іллі Польського, створений у кінці 80-х рр. минулого століття, – танцювальна сюїта, побудована за тональним принципом циклізації твору (чергування мажор – паралельний мінор). Відмінність від вищерозглянутих збірок полягає в композиційному задумі циклу, у виборі фольклорного матеріалу: стрижнем ідеї є відтворення язичницьких традицій. Автор, крім рідковживаних колядок і щедрівок із різних регіонів України, використовує польські й білоруські колядки, російські “волочесні” пісні, “авсенки” і виноградня, посипанки, риндзівки, болгарські “коледниці”. Таким чином, композитор ніби “універсалізує” слов'янський пісенно-танцювальний жанр: неоднакові за драматургічною функцією і значенням у загальній ритуальній грі п'єси циклу розкривають найрізноманітніші грані обрядового дійства. Автор зберігає традиційні ладомелодичні зврати народних пісень, застосовує широкий спектр фактурних, артикуляційних засобів, агогічних і динамічних відтінків для відтворення атмосфери певного обряду. Домінуюче танцювальне начало проглядає через скерцозність, моторику токатного типу, ідею карнавальності. Композитор нерідко звертається до прийомів звуконаслідування: зокрема, вдається до імітації звучання народних інструментів, голосів птахів тощо. Окремі номери циклу витримані в стильовій манері композиторів-романтиків: колядка № 18, побудована на мелодії темпераментних, яскравих рязанських “авсенок”, у якій змальовується російське гуляння, веселий хід натовпу “ряжених”, загальним святковим тонутом звучання, динамічною насиченістю, унісонним викладом матеріалу, активним пульсуючим ритмом нагадує Етюд-картину тв. 33 С.Рахманінова (мал. 11):

Мал. 11.

Чимало цікавих обробок відомих колядок і щедрівок презентує сучасна українська фортепіанна література. Часто фольклорне “першоджерело” подається в новому авторському прочитанні – як база для творів різних жанрів: п'єс жартівливого й ліричного характеру, ноктурна, варіацій. Зокрема, нетрадиційно використовує тему відомої “інтернаціональної” колядки “Тиха ніч, свята ніч” (“Silent night, holly night”) Світлана Острова: популярна мелодія стала основою варіаційного циклу. Якщо тема й перші дві варіації витримані в спокійному, ліричному характері, який досягається за допомогою плавних мелодичних ліній, широких фраз, дотримання динамічного плану (*p*, *mp*) і мотивів *legato*, то в останній варіації сукупність усіх виразових засобів (використання *staccato* у високому регістрі, стрибків, “альбертієвих” басів у супроводі, тембральних знахідок) “працює” на створення казкової атмосфери з традиційною атрибутикою свята – різдвяними дзвіночками (мал. 12):

Мал. 12.

Цікавим задумом є використання колядки як частини п'єси іншого жанру: у музично-поетичній композиції "Різдвяна заметіль" Галини Мартиненко, написаній у жанрі ноктурна, кульмінацією п'єси є величальна колядка "Бог предвічний", де головна тема колядки супроводжується акордовими стрибками в різних регістрах, що імітують церковний передзвін – як символ вічної й широкій віри (мал. 13):

Мал. 13.

В основі оригінальної авторської п'єси "Колядка" з "Дитячої сюїти" Віталія Маника (мал. 14) використовується не мелодія відомої колядки, а власна тема композитора, і колорит українського фольклору досягається за допомогою гуцульського ладу, синкопованого ритму (у середній частині), коротких мотивів-поспівок, властивих для народних пісенно-танцювальних мелодій:

2. Колядка

Мал. 14.

Отже, класифікація вищерозглянутих обробок колядок і щедрівок за рівнем складності виглядатиме так: найпростіші п'єси для піаністів-початківців (Р.Савицького, Б.Вахнянина, М.Кравців-Барабаш, І.Соневицького, Ю.Олійника, С.Острової); п'єси середньої складності (В.Безкоровайного, Д.Січинського, Я.Ярославленка, В.Маника); твори концертного плану (В.Барвінського, А.Рудницького, І.Польського, Г.Мартиненко). Ретроспективний ракурс пропо-

нованої наукової розвідки свідчить, що інтерес до колядок і щедрівок не згасає впродовж століття. Різні покоління українських митців поповнили фортепіанний репертуар обробками різдвяних пісень, опираючись на національні народнопісенні традиції, стилістику західноєвропейської музики II половини XIX – початку XX ст. і використовуючи при цьому власну творчу манеру. Безперечно, п'єси дидактичного плану й “для побутового музикування” поступаються за художнім рівнем концертним композиціям. Однак невибагливість мелодичного малюнка, логічність і лаконічність побудови, жанрова визначеність, прості засоби виразності, нескладні технічні завдання дозволяють використовувати вищезгадані обробки колядок у педагогічній практиці. Тоді як художньо довершені п'єси, що вирізняються глибоким авторським мисленням, багатою тембральною й динамічною палітрою, різноплановістю піаністичних завдань, гідні увійти не лише до педагогічного, а й концертного репертуару.

Пропагування національної творчості сьогодні має стати дієвим засобом виховання в молодого покоління почуття патріотизму, любові до рідного краю, до українських традицій. У цьому сенсі національно-виховний потенціал колядок, розвиток у них основних виконавських навичок, формування самостійності музичного мислення на матеріалі народної пісні є важливою підставою для використання в класі спеціального фортепіано в дитячих музичних школах, а також у навчальному процесі з предмета “Загальне фортепіано” у вищих музичних навчальних закладах.

1. Барвінський В. Переднє слово / В. Барвінський // Колядки і щедрівки на фортеп'яно з підложеним текстом. – Львів : Видання Музичного Товариства ім. М. Лисенка, 1935. – С. 1–2.
2. Воробкевич Т. Передмова / Воробкевич Т. // Безкоровайний В. При ялинці : збірка колядок для фортепіано. – Львів : Сполом, 2006. – 15 с.
3. Горбач О. Імпресіоністична стилістика у фортепіанних творах В. Барвінського (на матеріалі циклу “Колядки і щедрівки”) / О. Горбач, М. Райчук // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. – 2005. – Вип. 21. – С. 88–90.
4. Іваницький А. Українська народна музична творчість : навчальний посібник / А. Іваницький. – К. : Муз. Україна, 1990. – 336 с.
5. Різдвяні свята в Україні : етнографічний нарис. – К. : Муз. Україна, 1992. – 152 с.

Нотографія фортепіанних творів

1. Барвінський В. Колядки і щедрівки для фортепіано зі словесним текстом / В. Барвінський ; [упоряд. О. Смоляк]. – Тернопіль : Збруч, 1997. – 23 с.
2. Безкоровайний В. При ялинці : збірка колядок / В. Безкоровайний ; [ред.-упоряд. Т. Воробкевич]. – Львів, 2006. – 15 с.
3. Вахнянин Б. На щедрій вечір (“Чемним дітям зладив Вуйко Богдан”) / Б. Вахнянин ; [упоряд. П. Чоловський]. – Івано-Франківськ : ПП “СІМІК”, 1999. – 31 с.
4. Кравців-Барабаш М. Моя Україна. Українські пісні для малих дітей. Кн. II / М. Кравців-Барабаш. – Львів : Вільна Україна. – 32 с.
5. Маник В. Дитяча сюїта / В. Маник // Музичні замальовки : збірка фортепіанних п'єс для дітей : [навчальний посібник] / ред.-упоряд. І. Новосядла. – Івано-Франківськ : Видавець Третяк І. Я., 2007. – 52 с.
6. Мартиненко Г. Різдвяна заметіль / Г. Мартиненко, В. Чернів-Чернявський // Українські ноктюрни. – Львів : НВФ “Українські технології”, 2003. – 40 с.
7. Олійник Ю. Українські колядки : фортепіанний альбом для початківців / Ю. Олійник, О. Олійник. Ukrainian Christmas Album. – USA : YVO Productions, 1996. – 23 р.
8. Острова С. Варіації на тему колядки “Тиха ніч” / С. Острова // Нотний альбом в стилі популярної музики або музика для душі / С. Острова. – К., 2006. – 35 с.
9. Польський І. Двадцять чотири колядки для фортепіано / І. Польський. – К. : Муз. Україна, 1990. – 84 с.
10. Савицький Р. Український фортепіанний альбом для початківців / Р. Савицький ; [упоряд. О. Смоляк]. – Тернопіль : Астон, 1999. – 20 с.
11. Січинський Д. Христос родив ся: коляди на Різдво Христове / Д. Січинський. – Вінніпег ; Ман : Накладня “Руської книгарні”, [б. р.]. – 33 с.
12. Соневицький І. Пори року: п'єси для фортепіано / І. Соневицький. – Львів, 1999. – 68 с.
13. Ярославенко Я. Коляди для фортепіано / Я. Ярославенко ; [упоряд. М. Шевченко]. – Івано-Франківськ : Плай, 2005. – 33 с.

14. Rudnytsky A. Four concert studies on ukrainian folk songs / A. Rudnytsky. – N. Y. (USA) : Henry Elkan Music Publisher Co., Inc. – 16 p.

В статті розглядаються фортепіанні обробки колядок і щедривок в творчестві українських композиторів, обґрунтовується цілесобразність їх використання в сучасній педагогічній практиці, пропонується виконавсько-методичний аналіз окремих образців.

Ключевые слова: фортепіанні обробки колядок і щедривок, українські композитори, педагогічний репертуар, виховне значення.

In this article we analyze the Christmas carols for piano arranged by the Ukrainian composers. This pieces have been discussed in the context of their didactic orientation.

Key words: the piano treatments of Christmas carols, Ukrainian composers, pedagogical repertoire, didactic importance.

УДК 78.461; 28.2і

Ігор Проців

КЛАРНЕТОВІ СОНАТИ ФРАНЦУЗЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ У ВИХОВАННІ ВИКОНАВСЬКОГО ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ

У статті здійснено розгляд кларнетово-фортепіанних сонат К.Сен-Санса та Ф.Пуленка з точки зору їх педагогічного потенціалу, виконавської проблематики. Зроблено порівняння зразків камерно-ансамблевої творчості за участю кларнета французьких композиторів першої половини ХХ століття, виокремлено риси спільності національної композиторської школи в межах досліджуваного жанру.

Ключові слова: кларнетова соната, камерно-інструментальний жанр, виконавська інтерпретація.

Наявність розвиненого камерно-інструментального мистецтва характеризує сформовані музичні культури світу, якою, без сумніву, є музика Франції. За твердженням дослідника камерної музики першої половини ХХ століття Л.Раабена: “Камерно-інструментальна музика постає головним “полем дії”, на якому здійснюється технічне переозброєння європейської музики, що так активно відбувалося саме з 1890-х років. Це технічне переозброєння стало мало не всезагальним процесом, що виявився у творчості композиторів різних країн” [3, с.9].

Зокрема, неперехідну художню вартість вірців французької кларнетової творчості засвідчує їх наявність у концертних програмах кращих виконавців світу. Однак поряд з концертно-репертуарним призначенням надзвичайно важливим є їх використання в навчальному репертуарі. Опанування камерними композиціями, зокрема, ансамблевими, кларнетово-фортепіанними є обов’язковою й необхідною складовою фахової освіти, якій досі не приділено належну увагу як у вітчизняній методико-педагогічній, так і музикознавчій літературі. Акцентуючи наслідки недостатньої вагомості навичок ансамблевого музикування виконавців-духовиків у процесі викладання, Д.Соболев зазначає: “Однією з причин такого стану, якщо оминати питання про загальну кризу в галузі освіти, зумовлену економічними труднощами, є недостатня увага до предмету “духовий ансамбль” у програмах музичних училищ, спецшкіл і вузів. На жаль йому відведено периферійну роль... від музикантів, які грають на духових і ударних, вимагаються перш за все добрі ансамблеві навички, чистота строю та інтонації, необхідність звукового балансу, єдність атаки, дихання, нюансування, досягнення тембрового злиття голосів, зрештою, спроможність чути весь ансамбль в цілому і свою партію в ньому і т. д.” [4, с.20]. **Метою** нашої розвідки є вияв методико-виконавського комплексу проблем в опануванні винятково репертуарних кларнетово-фортепіанних сонат К.Сен-Санса та Ф.Пуленка з точки зору їх педагогічного потенціалу.

На актуальність проблематики камерного ансамблю загалом і камерно-фортепіанної сонати зокрема вказує активність звернення до неї дослідників різних галузей та спрямувань. Аспекти вивчення камерного (у т. ч. різновидів духового) музикування фігурують у дослідженнях М.Преторіуса, К.Закса, О.Зав’ялової, М.Буковцера, Т.Даптакішвілі, А.Алексєєва, М.Херда, І.Польської, Л.Раабена. Як дотичні вони входять у коло проблем вітчизняних дисертаційних досліджень і масштабних праць Юрія Рудчука (“Духова музика України у ХVIII–ХІХ